
Eğitim Fakültesi Dergisi

<http://kutuphane.uludag.edu.tr/Univder/uufader.htm>

Türkiye’de Doğum Öncesi, Doğum ve Doğum Sonrası Çocuk Gelişimi ve Eğitimine İlişkin Gelenek, Görenek ve İnançlar

Handan Asûde Başal

*Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi
asubasal@uludag.edu.tr*

Özet. En genel anlamıyla kültür, bir grubun ya da toplumun yaşam biçimidir. Her toplum, çocuğun yetiştirilmesi ve eğitimi konusunda fiziksel ve psikolojik yöntemler geliştirmiştir. Türkiye’nin tüm bölgelerinde kültürel kimliğin bir parçası olarak kabul edilen çocuk sahibi olma ve çocuk yetiştirme süreci çeşitli gelenek, görenek ve inançları da beraberinde taşımaktadır.

Bu araştırma ile Türkiye’nin yedi ayrı bölgesinden rastgele seçilmiş üçer ilinde; geçmişte uygulanmış ve bazılarının da halen uygulanmakta olduğu doğum öncesi, doğum ve doğum sonrası çocuk yetiştirmeye ilişkin gelenek, görenek ve inançlar belirlenmeye çalışılmıştır.

Çalışma bir alan araştırması olup betimsel bir çalışmadır.

Anahtar Kelimeler: Geleneksel çocuk eğitimi, Geleneksel çocuk yetiştirme, Türklerde geleneksel yaşam biçimi.

Abstract. In general, culture is life style of a group or society. Every society has developed physical and psychological methods about the child raising

and education. In all regions of Turkey, having child and child raising process are related to different customs and traditions.

This study, tries to identify the customs, traditions and beliefs related to pre-natal, birth and post-natal beliefs about the child raising and education which were practiced and are still being practiced in three different cities randomly choosen from seven different geographic regions in Turkey.

This study is a discriptive field-study.

Key Words: Traditional child education, Traditional child raising, child developent, Turkish Traditional life style.

Giriş

Kültür kavramı bir birliği ve bütünlüğü işaret etmektedir. Milletleri tanımlayan ise bu birlik ve bütünlüktür. Toplumların kendilerine özgü yaşam biçimleri, gelenek ve görenekleri, yaşam felsefeleri ve inançları o toplumdaki insanları bir arada tutan unsurlardır (Öztahtalı, 2002). Kültür, en genel anlamıyla bir grubun yada toplumun yaşam biçimi olarak tanımlanır. Her toplum ve "... kültür, bebek ve çocuk yetiştirilmesi ve eğitimi konusunda fiziksel ve psikolojik yöntemler geliştirmiştir (Gıl'adı, 2001, s. 106)". Böylece her toplum, bebek ve çocuklarının bakımlarını gerçekleştirip onların kendi toplumlarının bir parçası olmalarını sağlamaktadır. İlbars'a (1990) göre, bir çocuğu nasıl bir çevre ve nasıl bir anababanın yani kültürel ortamın yetiştirip biçimlendireceğini çocuğun içine doğduğu kültür tayin etmektedir. O'na göre, anne çocuk ilişkisindeki kültürel kalıplar, köy ve kent toplumunda farklılıklar göstererek canlılıklarını sürdürmekte ve ağırlıklarını korumaktadırlar.

"Çocuk yetiştirme uygulamaları, eğitim yöntemleri ve anababa çocuk ilişkilerinin belirlenmesinde biyolojik yasalar kadar kültürel yapı da etkilidir. Bunlar tarihsel gelişim içinde değişiklik gösteren ve dolayısıyla tarihsel yapıya bağlı olarak değişken etkenlerdir. Bunlar, belirli bir toplum için; maddi kültür ve ekonomik durum, tıbbi bilgi düzeyi, hijyenik standartlar, politik ve sosyal yapı ve yaygın olan inanç ve değer sistemleri gözönüne alınarak incelenmelidir. Çocuk yetiştirme ve anababa çocuk ilişkilerini sadece içgüdü ve doğal uygulamalar temelinde değerlendirmek pek doğru olmasa da, bu anlamda tabii değişmez bazı etkenler vardır. Gelişim sürecinin önemli bir bölümü biyolojik olarak belirlenmekte ve toplum varlığının devamı, çocukların hayatta kalabilmek için yaşamlarının belirli bir

dönemine kadar beslenmeye ve korunmaya ihtiyaçları olduğu gerçeğini kabul etmek ile mümkündür. Çocuk besleyip büyüme geleneğine sahip olmayan hiçbir toplum varlığını sürdürmez. Aynı şekilde, kendi varlığının ve hedeflerinin farkında olsa dahi, bilgisini ve kültürel geleneklerini... aktarmayan hiçbir toplum hayatta kalamaz (Gıl'adı, 2001, s. 105: Shahr, 1990).”

Dünyaya gelen bir bebeğin, bedensel, zihinsel, duygusal, sosyal ve kişilik gelişimi bakımından bir bütün olarak gelişmesi, ancak, sevgi dolu sıcak bir ortamda yetiştirilmesi ile sağlanır. Bebeğe ve daha sonra çocuğa bu ilgi ve sevgi dolu ortamı sağlamaya çalışan ilk topluluk ailesidir. Kardiner (Tezcan, 1974, s.2: Güvenç, 1970) kültürün temel kişilik üzerindeki kurumsal etkilerini birincil ve ikincil kurumlar olarak belirtmiştir. Birincil kurumlar olarak çocuğun ilk eğitimini geniş ölçüde etkileyen aile, beslenme, çocuk bakımı, sevgi ve eğitim gibi değişkenleri gösterirken; ikincil kurumlar olarak din, devlet, hukuk, ahlâk ve düşünceyi göstermiştir.

Bir çok psikolog, çocuğa uygulanan eğitim yöntemlerinin çocuğun kişilik gelişimi üzerinde etkili olduğunu belirtmektedir (Tezcan, 1974, s.2: Fromm, 1972). Mead, ilkel toplumlarda çocuk yetiştirme yöntemleri ile ilgili incelemeler yaparak kişilik çözümlerine gitmiştir (Tezcan, 1974, s.2: Ottoway, 1968).

Locke “Çocuklar, uygarlaştırılması gereken biçimlenmemiş yetişkinlerdir.” diye görüşünü belirtirken Freud'da çocuk ile ailesi arasındaki ilk etkileşimlerin, çocuğun ileride ulaşacağı yetişkin tipini belirlemede kesin bir etkisi olduğunu belirtmektedir (Postman, 1995).

Bir bebeğin dünyaya gelmesiyle aileye yeni bir üye katılmakta, ailenin ve soyun devamı sağlanmaktadır. Türkiye'nin tüm bölgelerinde kültürel kimliğin bir parçası olarak görülen çocuk sahibi olma ve çocuk yetiştirme süreci çeşitli gelenek, görenek ve inançları da beraberinde getirmektedir (Taş, 2002).

Özellikle ülkemizde, aile toplumun en küçük fakat en sağlam çekirdeğini oluşturmakta ve ailenin varlığı ve sürekliliğinin doğumla sağlandığına inanılmaktadır. Bu nedenle, doğum ve çoğalmaya bazı olumsuzlukların önüne geçmek için, inanca dayalı olarak uyulması gereken birtakım yasaklar zinciriyle beraber uygulanması gereken bazı kurallar bulunmaktadır. Günümüzde de bu inanç ve uygulamalar, ya aynı şekilde ya da değişik biçimlerde ortaya çıkarak, farklı yörelerde yaşama imkanı bulmaktadır. Doğum öncesine ait bazı uygulamalar; doğacak çocuğun fiziki yapısına, cinsiyetine, huy, kişilik ve karakterine doğrudan tesir edeceğine inanılan ve

bu nedenle yerine getirilen bir takım uygulamalardır. Örneğin anne adayı, hamileliği döneminde, renkli gözlü ve güzel çocuklara veya huyu, ahlakı, kişiliği toplum tarafından beğenilen kişilere, ayrıca aya bakarsa, ayva yerse, çocuğun bu kişi ve varlıkların özelliklerine sahip olacağına inanılmaktadır (Araz, 1995).

Kalafat'a (1999) göre, çocuğun doğumundan kırkı çıkana göre geçen zaman, hem anne hem de çocuk için çok önemlidir. Kırk, yarı kırk, kırklı olmak, kırkı çıkmak, kırklamak, kırkını çıkarmak, halk inançlarımız olarak çok geniş bir coğrafi alana yayılmıştır. Örneğin; Araz'a (1995) göre, kırkı çıkmamış kadınların herhangi bir yerde karşılaşmaları halinde üstlerinde bulunan iğneleri "kırklarının birbirlerine basmaması" veya "kırklarının birbirine karşı çıkmaması" için değiştirmeleri; doğum sırasında zorluk çeken anne adayına, doğumun kolay olması inancıyla eşinin ayakkabısı içinde bir miktar su içirilmesi gibi. Eski Türk inançlarında doğumu zorlaştırıp çoğalmayı engelleyen "Alkarısı"na; doğum sırasında ve doğumdan sonra da loğusa ve çocuğunu koruyan "Umay"a inanma gibi inançlar bulunmaktadır. Bunun için loğusanın sağlığını korumak ve doğum olayını kolaylaştırmak amacıyla bir takım uygulamaların yapıldığı görülmektedir (Kalafat, 1999). Beyazova'ya (1997) göre; yaşamın ilk altı haftası bağışıklık sistemlerinde fizyolojik yetersizliklerin ve ailenin bebek bakımı konusundaki deneyim azlığı nedeniyle hastalık ve ölümlerin yüksek olduğu bir dönemdir. Kık basması ya da al basması denilen belki yenidoğan sepsisini tanımlayan, zayıflama, anne sütü emmeme, hipoaktif olma gibi durum, büyüsel nedenlere bağlanmaktadır. Örneğin, Türkiye'nin değişik illerinde ve Bursa İlinde de inanılan "bebeğin yanına kırkı içinde olan bir başka kadın ya da çocuk girerse bebeği kırk basacağına" inanılmaktadır. Dolayısıyla, bu özel dönemde anne ve bebek yalnız bırakılmamalı, odalarında lamba yakılmalı ve anne, bebeğe sırtını dönüp yatmamalıdır. Bu dönemin sağlıklı olarak bitirilişi kırklama ile kutlanır. Bebeğin zor günleri atlattığı ve artık topluma katılabileceği kabul edilir. Bebeği kırklama yıkayışında, ailenin gücüne göre yıkama suyuna kırk arpa, çakıl, fındık ya da altın konur, yıkarken kırk ayrı hayvanın adı söylenir ki, çocuğun yakalanabileceği hastalıklar, çocuktan bu gitsin. Bu uygulamalar Türkiye'nin tüm bölgelerinde vardır, geçmişte uygulanmış ve bazıları da halen uygulanmaktadır.

Ancak çocuk bakımı, çocuk gelişimi ve eğitimine ilişkin bu gelenek, görenek ve inançların bir kısmı bilim ve teknolojiye ilişkin ilerlemelere yenik düşerek unutulmakta, bir kısmı ise yerlerine uygun yeni seçeneklerin geliştirilememesi ya da bilim ve teknolojinin o topluma henüz ulaştırılmaması nedeniyle, gerek folklorik gerekse dinsel değer yargılarına uygun olmaları sonucu da yüzyılların aşındırıcı etkisine rağmen bugüne

kadar gelmiştir. Bazı gelenekler, çocukların bakım ve sağlığına olumlu katkılarda bulunurken, bazıları da bugünkü bilimsel bulgulara ters düşerek çocuğa zararlı olabilmektedir. Olumlu ya da olumsuz olarak nitelendirilebilecek bazı gelenek ve inançlarda, daha çok o topluma ait törensel, folklorik davranış olup o toplumun kimliğini ortaya çıkarmaktadır (Beyazova, 1997).

Aileye yeni katılan bir bebek; anne baba ve ailenin diğer üyelerini sevindirmekte ve aileye güç ve nüfus sağlamaktadır. Çocuk, anne ve babanın kültürel kimliğini pekiştirmekte ve soyun devamı için önemli bir unsur olarak görülmektedir. Ayrıca çocuk, ailesi için gelecekte bir sigorta olarak görülmekte ve aile şu anda ve gelecekte psikolojik, ekonomik ve kültürel yönden bir rahatlık sağlayacağını da düşünmektedir. Bu nedenle Anadolu'nun tüm bölgelerinde bir ailenin çocuk sahibi olamaması kültürel kimlik kaybı ve eksiklik olarak görülmektedir (Taş, 2002).

Türk gelenek ve göreneklerinde bebek bekleyen anne evde korumaya alınır. Ağır işler gördürülmez, yemesine içmesine ve dinlenmesine dikkat edilmeye çalışılır. Anadolu'da hamilelik ve doğum kadına benlik ve bütünlük kazandırmakta ve kadınlık ve analık statüsünü pekiştirmektedir. Böylece çocuk sahibi olarak kadın, aile ve toplum içinde yerini sağlamlaştırdığı gibi eşinin de aile, akraba ve arkadaşları arasında itibar ve statüsünü arttırmaktadır.

Türklerin yaşamında doğum ve çoğalmayla ilgili bazı gelenek, görenek ve inançlar görülmektedir. Gelenek ve görenekler kültür unsurları olarak insanların duygularını, düşüncelerini ve davranışlarını doğrudan doğruya etkilemektedir (Nirun ve Özönder, 1990).

Yöntem

Bu çalışmada çocuk gelişimi ve eğitimine ilişkin gelenek, görenek ve inançlar doğum öncesi, doğum ve doğum sonrası olmak üzere üç bölüm altında derlenmeye çalışılmıştır. Bu araştırma ile geçmiş yıllarda, Türkiye'nin tüm bölgelerinde doğum öncesi, doğum ve doğum sonrası çocuk yetiştirme ve eğitimine ilişkin hangi gelenek, görenek ve inançların uygulandığı nedenleriyle saptanmaya çalışılmıştır. Çalışma bir alan çalışması olup betimsel bir araştırmadır.

Bu çalışma 2001-2002, 2002-2003 ve 2003-2004 Eğitim-Öğretim yıllarında araştırmacı tarafından Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Okulöncesi Eğitimi Ana Bilim Dalı bir ve üçüncü sınıfta öğrenim gören ve "Çocuk Gelişimi ve Psikolojisi ve Anne Baba Eğitimi" derslerini alan öğrencilere

araştırmanın amacı belirtilerek; doğdukları, büyüdükleri ve halen ailelerinin yaşadıkları illerde; aile büyüklerinden ve çevrelerindeki diğer kişilerden çocuk yetiştirmeye ilişkin doğum öncesi, doğum ve doğum sonrası gelenek, görenek ve inançları öğrenmeleri ve dönem ödevi olarak yazılı ve sözlü olarak sunmaları istenmiştir.

Daha sonra toplanan ödevler, araştırmacı tarafından araştırmanın amacı doğrultusunda, Türkiye'nin bölgeleri ve illeri doğrultusunda düzenlenmiş ve her bölgeyi temsilen seçilen üçer ilde, geçmişte uygulanmış ve bazılarının da halen uygulanmakta olduğu doğum öncesi, doğum ve doğum sonrası gelenek, görenek ve inançlar belirlenmeye ve açıklanmaya çalışılmıştır.

Derlenen Bulgular

MARMARA BÖLGESİ

ŞEHRİN ADI: BURSA

KİM SÖYLEDİ: Fatma ŞENTÜRK (Üniversite öğrencisi)

O KİMDEN ÖĞRENMİŞ: Lütfiye ULUDAĞ (Yaşı 46, ilkokul mezunu ve aşçı)

İNANÇLAR :

DOĞUM ÖNCESİ:

- Hamile kadına, bebeğini kolay dünyaya getirsin diye kocasının ayakkabısına su doldurulup içirilir.
- Hamile kadın, kimsenin fiziksel ve ruhsal durumuyla alay etmemelidir. Aynı özrünü kendi çocuğunda da olacağına inanılır.
- Hamile kadın, un eleyen birine bakarsa bebeğinin beyaz olacağına inanılır.
- Hamile kadın, fark etmeden, eğer, başına tuz atılır ve bu sırada kadın burnunu kaşırsa bebeğin oğlan, ağzını kaşırsa bebeğin kız olacağına inanılır.

DOĞUM :

- Hamile kadının doğum sancıları başladığında elmayı dişletip bıraktırılır. Hamilenin dişlediği bu elma bebeği olmayan bir kadına verilir ve yemesi sağlanırsa onunda bebeği olur.
- Hamile kadın, doğuma başı açık giderse doğumun kolay olmayacağına inanılır.

- Hamile kadının doğumu kolay olsun diye doğuma giderken arkasından çeşme açılır.
- Hamile kadının doğumu kolay olsun diye doğuma giderken bütün kümes hayvanları kümesten dışarı çıkarılır.

DOĞUM SONRASI :

- Yeni doğan bebek yirmi günlük olduğu zaman, bebeğin yıkanacağı suyun içine yumurta kabuğu ve herhangi birisinin altın yüzüğü konulur ve kırk defa su dökülür. Anne ve bebek bu suyla yıkanır.
- Bebeğin göbeği düştükten sonra okul bahçesine gömülürse çocuğun okumuş, cami bahçesine gömülürse çocuk imanlı, evin bahçesine gömülürse çocuk evcil olurmuş.
- Yeni doğan bebeğin ilk dişi çıktığında ilk kim görürse, o kişi, bebeğe hediye alır.
- Evde bereket olsun diye bebeğin ilk kakalı bezi yatağın altına konur.
- Evde ağabey ya da abla varsa, bebeği kıskanmamaları için, bebek doğduğunda, onlara ilk defa, bebeğin ayağının altı gösterilir.

ŞEHRİN ADI: TEKİRDAĞ

KİM SÖYLELDİ: Arzu ŞAHİN (Üniversite öğrencisi)

KİMDEN ÖĞRENMİŞ: Şengül ŞAHİN (Annesi, 50 yaşında, ilkokul mezunu ve ev hanımı); Kadriye AYTEKİN (28 yaşında, ilkokul mezunu)

O KİMDEN ÖĞRENMİŞ: Annelerinden.

İNANCLAR:

DOĞUM ÖNCESİ:

- Hamile bir kadının canı bir şey yemek istediği zaman, etrafında olan diğer kişi ya da kişilerin, yemek istenilen yiyeceği mutlaka bulup ya da hazırlayıp yedirmeleri gerekir. Eğer hamile kadın canı istediği şeyi yiyemezse doğacak çocuğunun, bir yerinin eksik olarak doğacağına inanılır.
- Hamile kadın canı istediği şeyi izinsiz alıp yer ve izinsiz aldığı elini vücudunun herhangi bir yerine sürerse, bebeğin de o bölgesinde leke olacağına inanılır.
- Hamile bir kadının çocuğunun erkek ya da kız olacağını anlamak için; haberi olmadan oturduğu koltuğun bir kenarına makas, bir

kenarına bıçak konur. Makasın olduğu tarafa veya üstüne oturursa kız, bıçağın olduğu tarafa veya üstüne oturursa erkek olacağına inanılır.

DOĞUM

- Doğumdan sonra bebek ve anne kırk gün yalnız bırakılmaz. Odada Kuran-ı Kerim ve bıçak bulundurulur. Bulundurulmazsa anneye şeytanın musallat olacağına inanılır.
- Yeni doğan bebek, teri kokmasın diye tuzlanır.
- Yeni doğan bebeğin ağzında beyaz kabarıklıklar oluşur ve buna “pamukçuk” denilmektedir. Bu hastalığın, tavuğun su içtiği yalaktan alınan suyun sürülmesi sonucu iyileşeceğine inanılır.
- Yeni doğan bebek ateşli bir hastalık geçirirse, çocuk soyulur ve çıplak olarak çocuğun üzerinden atlayıp üzerinde oklava kırılır. Böylece çocuğun bir daha hasta olmayacağına inanılır.

DOĞUM SONRASI:

- Çocuğun ilk dişi çıkınca 32 bulgur ipe dizilir orada bulunan herkes bu bulgurları kırmaya ve çocuğun başından atmaya çalışır. Böylece ileride çocuğun 32 tane inci gibi dişi olacağına inanılır.
- Kırlangıçların göç edip geldiklerinde, güzel ve çok konuşsun diye çocuğun ağzına tükürdüklerine inanılır.
- Çocuğun bezinin üstünden atlanması iyi değildir.

ŞEHRİN ADI : ÇANAKKALE

KİM SÖYLEDİ : Selin PÜSKÜL (Üniversite öğrencisi)

KİMDEN ÖĞRENMİŞ: Fatma DUMAN (Anneanesi, 67 yaşında, ilkokul mezunu ve ev hanımı)

İNANCLAR:

DOĞUM ÖNCESİ:

- Hamile kadın, ayva yerse çocuk gamzeli olur.
- Hamile kadın, bir yerde bir şey kokup canı çekerse, o şeyi mutlaka tatması gerekir. Eğer tatmazsa çocuk sakat olur.
- Çocuk, anne karnında ilk hareket ettiğinde, anne aynaya bakarsa çocuk güzel olur.
- Hamile iken soğuk su içilmez ve dondurma yenilmez. Eğer yenilirse, çocuğun başında zedelenme olacağı düşünülür.

DOĞUM:

- Çocuk doğduktan sonra çok insana gösterilirse, çocuk sarılık olur.
- Aynı zamanda doğan iki çocuk karşı karşıya getirilmez. Eğer getirilirse bu çocukların kırkları karışır, yani aynı anda ölebileceklerine inanılır.

DOĞUM SONRASI:

- Çocuk doğduktan sonra yürümeye başladığında, eğer çok fazla düşüyorsa, düzgün ve hızlı yürümesi için iki ayak bileği birlikte kurdele veya ip bağlanır. Tez canlı, hızlı, düzgün yürüyen, hareketli biri tarafından okunup ip kesilir. O zaman çocuğun düzgün yürüyeceğine inanılır.

EGE BÖLGESİ

ŞEHRİN ADI: DENİZLİ

YÖRE: TAVAS

KİM SÖYLEDİ: Filiz SOFUOĞLU (Üniversite öğrencisi)

KİMDEN ÖĞRENMİŞ: Annesi (47 yaşında) ve babaannesi (72 yaşında).

İNANCLAR:

DOĞUM ÖNCESİ:

- Hamile bir kadın yıkanmış cenaze suyunun üzerinden geçmez. Aksi takdirde çocuğu ağlarken boğulur.

DOĞUM:

- Yeni doğan çocuğun üzerine sarılık olmasın diye sarı bez örtülür.
- Yeni doğum yapmış bir kadın, kırk gün dışarı çıkmaz. Çünkü kırk gün mezarının açık olduğuna ve her an hasta olup ölebileceğine inanılır.

DOĞUM SONRASI:

- Çocuk beşiklerinde, çocukların küçük tuvaletini yaptığı “silbinç”in içine sönmek üzere olan kömür konur. “Silbinç”, topraktan olur ve sönmüş kömür onu ısıtarak çocuğa bu sıcaklığı aktarır.

ŞEHRİN ADI: MANİSA

KİM SÖYLEDİ: Nilüfer CÖMERT (Üniversite öğrencisi)

KİMDEN ÖĞRENMİŞ: Ayşe ÖNCÜLER (64 yaşında, ilkokuldan ayrılma).

İNANCLAR:

DOĞUM ÖNCESİ:

- Hamile kadın, kıllı hayvanlara bakarsa çocuğunun vücudunun kıllı olacağına inanılır.
- Anne hamileyken ayva yerse, çocuğu gamzeli olur.

DOĞUM:

- Bebeğin göbeğini camiye atarlarsa, bebeğin ileride dindar bir insan olacağına inanılır.
- Kırk günlük bebeklerde karın şişmesini önlemek için bebeklerin topukları dağlanır. Bunun için maşa kızdırılır ve bebeğin ayaklarına dokundurulur.
- Yeni doğum yapan anne, çocuğa al basmaması için başına kırmızı kurdele takar .
- Bebek sarılık olmasın diye doğduktan kırk gün sonraya kadar yastığına sarı kurdele takılır.
- Yeni doğum yapan kadının loğusalık döneminde, baş ucuna al basmaması için süpürge ve bıçak gibi şeyler konur.
- Bebeğin göbeği evde kalırsa büyüyünce evine bağlı, dışarı çıkmak istemeyen biri olur.
- Bebeğe ilk gittiği yerde, evlerine dönerlerken hırsız olmasın diye yumurta, kismetli olsun diye ekmek verilir. Erkek bebeğin saç sakalı ağarsın diye yüzüne un sürülür. Kızların saçına saç uzun olsun diye un sürülür.
- Bebeğin büyüyünce alnı tümsek olmasın diye tülbentle bağlanır.
- Çocuğun ağzını ilk kim açarsa, çocuğun ileride ona benzeyeceği düşünülür.
- Bebek ilk kırk gün korkmaması için dışarıya çıkarılmaz.
- Anne hamileyken televizyonda korkunç yaratıklara, çirkin şeylere bakmamalıdır. Çünkü çocuk onlara benzeyebilir.
- Bebek sabırlı olsun diye doğduktan sonra üç vakte kadar süt verilmez.
- Yeni doğan bebeğin teninin kokmaması için ilk banyosu tuzlu suyla yaptırılır.

DOĞUM SONRASI:

- Çocuğun ilk dişi çıktığında diş bulguru yapılır. Bütün çocuklar davet edilir. Bir tepsiye, bıçak,
- kitap gibi şeyler konulur. Çocuk bunlardan hangisini alırsa, ileride bununla ilgili bir mesleği olur. Makası alırsa terzi, bıçağı alırsa doktor, kitabı alırsa öğretmen olur.
- Çocuk küçükken ne ile oynarsa ileride o mesleğe sahip olur: Çamurla, unla çok oynarsa heykeltıraş, bloklarla oynarsa mühendis olacağına inanılır.
- Küçük çocuğun ilk saçını ters yönde tarayıp traş ettirmek, saçının dalgalı olmasını sağlarmış.
- Çocuğun ilk dökülen dişlerini okulun çatısına atarsan ömrü okullarda geçer, okumuş adam olurmuş
- Bir yetişkin cenaze evinden veya mezarlıktan gelince, cenazenin ağırlığı çökmesin diye evdeki çocuğun odasına girmemelidir. Önce tuvalete girmeli, sonra çocuğu sırtına bindirip gezdirmelidir.
- Bazı çocuklar yürümeye yeni başlarken çok düşer. Düşmemesi için “kösteği” kesilir. Bunun için çocuğun iki bacağı ipe bağlanır. Cuma günü camiden ilk çıkan kişiye ip kestirilir.
- Çocuklar eğilip bacak arasından bakarsa eve misafir gelir.
- Çocuğun korkmaması için, özellikle gece sıçramalarında çocuğa “efsun” yapılır. Bunun için çocuk, soğuk suyla yıkanır.
- Çocuğun başında bir paket tuz çevrilir, “Allah kazadan beladan korusun.” diye niyet edilerek bu tuz fakir birisine verilir.
- Küçük çocuk kilolu olsun diye toprağa yatırılır.
- Çocuk ensesinden öpülmez, eğer öpülürse sürekli her şeye küser.
- Çocuğun üzerinden atlanırsa, çocuk büyümmez. Örneğin; bacağıının üstünden geçilir veya otururken veya yatarken üzerinden atlanırsa boyunun uzamayacağına inanılır.
- Bebeğin tırnağı ilk defa kesilirken çocuk hırsız olmasın diye babasının cebinden para aldırılır, sonra tırnakları kesilir.
- Çocuğa ilk gittiği yerden ağzına tatlı bir şey verilir.
- Çocuk akşam ezanında uyutulursa, kısmeti bağlanır.
- Çocuk düştüğünde, çocuğa “tükür, para bulursun.” denir.

- Çocuk gece aynaya baktırılmaz, eğer bakarsa, gece rüyasında korkacağına inanılır.
- Çocuk öpülmez, rengi soluk olur.
- Boş beşik sallanmaz, çocuğun karnı ağrır.
- Parmağını emen çocuk, çabuk büyür.
- Anne banyodan çıktıktan sonra bir müddet çocuğu emzirmemeli, eğer emzirirse, çocuğun ağzının kokacağına inanılır.
- Çocuğun el ve ayağındaki pamukçuklar alınmaz, bunlar çocuğa uyku verir.

KARADENİZ BÖLGESİ

ŞEHRİN ADI: GİRESUN

KİM SÖYLELDİ: Arzu YILMAZ (Üniversite öğrencisi)

KİMDEN ÖĞRENİMİŞ: Zeliha YILMAZ (Annesi, 48 yaşında ve ev hanımı)

İNANCLAR:

DOĞUM ÖNCESİ:

- Bebeğin anne karnında ilk kıpırdadığı an anne kime bakarsa, dünyaya getireceği bebeğin ona benzeyeceğine inanılır.
- Hamile annenin canının ekşili, acılı yiyecekler çekmesi kız bebekle; tatlı yiyecekler çekmesi de erkek bebekle eş tutulur.

DOĞUM:

- Çocuk evcil olsun diye göbek bağı dolap ya da sandık içine saklanır, akıllı olması için de okul bahçesine gömülür.
- Çocuğa verilen ad bir kulağına ezan, diğer kulağına kamet okunarak söylenir.
- Çocuğu “albasmasın” diye beşiğinin üstüne Kuran-ı Kerim, içine iğne bastırılmış soğan, yastığının altına bıçak ya da demir parçası konulur. Bacaya kara çal konulduğu da görülmektedir.
- Bebek yalnız bırakılmaz, bırakmak gerekirse yanına bir süpürge konur.
- Yeni doğan çocuğun kopan göbeği nereye atılırsa o mesleği seçermiş. O nedenle tuttuğu mesleğinde yükselmesi için göbeğini kiremitliğe atmak gerekirmiş. Örneğin, okulun ya da caminin kiremitliğine atmak gibi.

- Yeni doğan bebeğin eline iyi huylu olsun ve iyi okusun diye kalem tutturulur.
- Çocuk, 3 günlük iken tuzlanır. “Tuzlama”; tuz, bal, çörek otu ve kolonya karıştırılarak yapılır. Bu karışım çocuğun her yanına sürülür. 1-2 saat sonra da banyo yaptırılır. Bu işlem 20 gün tekrarlanır. Buna "Bebeğin tuzlanması" denir.
- "Nazar" değmesinden korunmak için anne ve bebeğe nazarlık takılır, ev süslenip loğusaya kurşun dökülür.
- Doğumdan kırk gün sonraya kadar geçen süreye "Kırkı çıkma" denir. Anne, kırkı çıkıncıya dek, mecbur olmazsa dışarı çıkmaz. Aynı anda kırkı çıkmamış iki anne birbiriyle karşılaşmaz ve birbirlerini görmek istemezler. Mecburiyet olursa "iğne değişirler". Güya kırkı çıkmamış anneler, bu tür davranmazlarsa yavrularının deli ya da hasta olup öleceğine inanılır.
- Kadının üzerinde loğusa döneminde kırmızı renk bulundurulur. Nedeni anne ve çocuk için en büyük tehlikenin "albastı" olduğunun inancındır. Kırmızı renkli loğusa şerbetinin içilmesi ve loğusa şekeri yenilmesi ya da annenin başına kırmızı renkli kurdele takılması bundan ileri gelmektedir.

DOĞUM SONRASI :

- Küçük çocuğun ayak tabanından öpüldüğünde erken yürüyeceğine, dudağından öpüldüğünde erken konuşacağına, ensesinden öpüldüğünde inatçı olacağına inanılır.
- Küçük çocuk eğilip bacaklarının arasından bakarsa eve misafir geleceği düşünülür.
- Çocuğun çamaşırlarının gün batımına kadar dışarıda askıda kalması iyi değildir. Eğer kalırsa, çocuğun büyülenmesine neden olabilir diye düşünülmemektedir.
- Çocuk avucunu çok sıkarsa, büyüyünce cimri olacağına inanılır.
- Çocuklara nazar değmemesi için mavi nazar boncuğu takılır.
- Çocuğun üstünden atlanmaz, atlanırsa boyu kısa kalır denir.
- Kahve içen oğlan çocuğunun bıyıkları çıkmaz köse kalır diye düşünülür.
- Kahve içen kız çocuğunun kararacağına inanılır.

ŞEHRİN ADI: Ordu

KİM SÖYLEMİŞ: Emine ERDEM (Üniversite öğrencisi)

KİMDEN ÖĞRENMİŞ: Vahide ERDEM (Yaş 59); Hüsne ÖZTÜRK (Yaş 45); Hamide ZABUN (Yaş 27)

İNANCLAR:

DOĞUM ÖNCESİ :

- Anne aş ererken, ele kına yakılmaz. Çocuğun bir yerinde kına rengi bir lekenin olacağına inanılır.
- Gece tırnak kesmemelidir. Çocuğunun nasibini keser diye düşünülür.
- Hamile kadın, eteğine gül koymaz. Çünkü çocuğun yüzünde gül çıkar diye düşünülür.
- Baba adayları tavuk kesmez. Çocuğun doğduktan sonra uykusunda horoz gibi öteceğine inanılır.
- Hamileyken şeftaliye dokunulduğunda, çocuğun kıllı olacağına inanılır.
- Anne aş ererken istediğini yiyemezse, çocuğun bir yerinin eksik olacağına inanılır.
- Hamile kadın, birinin evinden birşey canı çeker ve verilmez veya tattırılmazsa, o evdekilerin eşyalarını fare yer diye düşünülür.
- Hamileyken annenin eteğinin kenarına yumurta konulmaz, çünkü çocukta yumurta izi olur diye düşünülür.
- Hamile kadın ölüye bakmaz. Anne korkup etkilenebilir ve bu durumun çocuğu olumsuz etkileyeceğine ve çocuğun bedeninin ölü bedeni gibi beyaz olacağına inanılır.
- Hamile kadın, ayva yerse bebeği güzel olur.
- Çocuğa Kuran-ı Kerim'e uygun olmayan isim konulmamalıdır.
- Hamile kadın yılan görür korkarsa, doğan çocuğun yılan gibi dilini dışarı çıkaracağına inanılmış.

DOĞUM:

- Anne kırkı çıkmadan akşam ezanı okunduktan sonra dışarı çıkmamalıdır. Çünkü, bebek ve anne uğrağa uğrayabilirler. Yani, bir yerlerde şeytanın ocağı vardır kırklı kadın melek sayıldığı için buradan Besmele çekmeden geçerse hasta olacağına inanılır.

- Akşamları kırkı çıkmayan çocuğun bezi ya da çamaşırı dışarı asılmaz. Akşam olmadan da dışarıdaki çamaşırları içeri alınır. Eğer, çocuğun çamaşırı dışarıda kalırsa, çocuğu cin çarpacağına inanılır.
- Çocuklar kırklıyken eve silah, balık, un, et girmez. Eğer girerse çocuk büyümmez, zayıflar, sararır, ayakta duramaz, kuvvetsiz olur. Eve gelen bu şeylerin çocuğu basacağına ve ağır geleceğine inanılır.
- Çocuğun kulağına Müslüman olduğu belli olsun diye ismiyle beraber Ezan okunur. Aynı Ezan ölünce de okunur.
- Kırkı çıkmayan çocuk dışarı çıkarılmaz. Çıkıp da "uğrak üstüne uğrarsa" hasta olur.
- Çocuk doğunca eşi atılmaz, bir beze sarılıp besmeleyle gömülür. Çünkü, cinler, periler kanını emerler. Çocuk kötü bir hastalık ya da huy sahibi olur.
- Çocuğun kırkını çıkarmak için komşuya götürülür. Götürürken de koynuna ekmek ya da kömür konur. Nasibi bol olsun diye ev sahibi ekmek verir.
- Çocuk korkmasın, al basmasın diye yanına Kuran-ı Kerim, bıçak, süpürge; beşiğin altına ise babasının ceketini, çorabını, mendilini konur. Çünkü babanın eşyasının Besmele'li olduğuna inanılır.
- Çocuk doğar doğmaz kaşlarının düzgün olması için kaşına küçük tuvaleti sürülür.

DOĞUM SONRASI:

- Çocuğun canı bir şeyler çeker de yiyemezse çocuğun şişeceğine inanılır.

GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ

ŞEHRİN ADI : KAHRAMANMARAŞ

YÖRE: ELBİSTAN

KİM SÖYLEDİ : Pembe Gül EMLİK (Üniversite öğrencisi)

KİMDEN ÖĞRENMİŞ : Habil EMLİK (Babası, 46 yaşında)

O KİMDEN ÖĞRENMİŞ : Yeter EMLİK (Babaannesi, 64 yaşında)

İNANÇLAR:

DOĞUM ÖNCESİ :

- Anne hamileyken bir şeyi izinsiz alırsa, aldıktan sonra ellerini yıkamadan vücudunun herhangi bir yerine değdirirse, izinsiz aldığı nesnenin lekesinin çocuğun vücudunda yer alacağına inanılır.

DOĞUM:

- Çocuklara genelde iki isim konulmaktadır. Çocuğu yaşamayanlar aileler çocuklarına “Yaşar, Durmuş” gibi isimleri koyarlar. Çocuğun sağlıklı gelişmemesi ya da sık sık hastalanması durumunda isminin ağır geldiği düşünülerek çocuğun ismi değiştirilir.
- Aile büyüklerinden birinin adıyla çocuğun göbeği kesilir. Doğumdan üç gün sonra ailenin en büyük erkeği, iki rekat namaz kıldıktan sonra Kible’ye dönerek çocuğun kulağına Ezan okur ve koyulacak ismi söyler.

DOĞUM SONRASI:

- Çocuğa nazar değmemesi için mavi boncuk, mercan, iğde dalı, köpeğin azı dişi, yabancı karıncanın boynuzu birbirine bağlanarak nazarlık yapılır ve çocuğun omzuna asılır.

ŞEHRİN ADI: ŞANLI URFA

KİM SÖYLELDİ: Serap YILMAZ (Üniversite öğrencisi)

KİMDEN ÖĞRENMİŞ: Fethiye ESRARİ (Yaş 19); Aslı YILMAZ (Yaş 22); Edibe ÇELEBİ (Yaş 38)

İNANCLAR:

DOĞUM ÖNCESİ :

- Ayva çekirdeğine bakılarak çocuğun cinsiyeti tahmin edilmeye çalışılır. Annenin yediği ayva çekirdeğinin içindeki şekil çatala benziyorsa kız, kaşığa benziyorsa erkek çocuk olacağına inanılır.
- Hamile kadın, hamileliği sırasında türbeye giderse, çocuğun ya parmakları ya da kulağı fazla olur.
- Doğacak çocuğun cinsiyeti öğrenmek isteniyorsa, anneden habersiz bir yere tarak bir başka yere de makas konur. Kadın makasın olduğu yere oturursa erkek, tarağın olduğu yere oturursa çocuğun kız olacağına inanılır.
- Hamile kadın dut, dalak, ciğer yerse çocuğun vücudunda bunları andıran lekelerin olacağına inanılır.
- Yine çocuğun cinsiyetine ilişkin bir inanışta; bir nişan yüzüğüne ip bağlanır ve avuç içinde sallandırılır. Yüzük avuç içinde dairesel halkalar çizerek dönüyorsa kız, zik zak hareketi yapıyorsa erkek olacağına inanılır.

- Hamile kadın tavşana bakarsa, çocuk tavşan dudaklı olur.
- Hamile kadın ayva yerse, çocuk gamzeli olur.

DOĞUM:

- Loğusa iki kadın yan yana gelirse, “kırk bastı olur”. Yani, karşı karşıya gelirlerse yalnız kaldıklarında her şeyden korkar ve ürperir olurlar.

DOĞUM SONRASI:

- Çocuğun ayağı öpülürse çocuk kısa boylu olur.
- Çocuğun üzerinden atlanırsa çocuk kısa boylu olur.
- Çocuk ilk doğduğu günlerde gözlerine limon damlatılırsa gözleri parlak olur.
- Çocuk tuzlanırsa cildinin kötü kokmayacağına inanılır.
- Anne korkmasın diye loğusalı iken yastığının altına çuvaldız, makas ve ekmek konur.
- Çocuk ilk kimin ismini söylese o kişinin cennetlik olacağına inanılır.
- Annenin sütü gelsin diye boynuna süt taşı asılır veya incir dalı kesilir.
- Çocuğun ilk saçı kesildiğinde altınla tartılıp değeri kadar sadaka verilir.
- Çocuğun düşen göbeği nereye gömülürse çocuk o meslekten olur.
- Çocuk sağlıklı geliyorsa, tezeğe oturtulur.

ŞEHRİN ADI: DİYARBAKIR

KİM SÖYLEDİ : Mehtap ÖZDEMİR (Üniversite öğrencisi)

KİMDEN ÖĞRENMİŞ : Halime ÖZCAN (Komşusu, 42 yaşında, ilkokul mezunu ve işçi)

İNANÇLAR:

DOĞUM ÖNCESİ:

- Çocuğu olmayan kadın, Müslüman olmayan birinin mezarından üç defa atlar. Bu uygulamadan sonra kadının hamile kalacağına inanılır.

DOĞUM:

- Çocuk ilk doğduğunda ağzına kim tükürürse, huyu ona benzer.

DOĞUM SONRASI:

- Çocuk diş çıkarınca “hedik” yapılır. Hedik diş buğdaydır. Çocuğun diş çıkarması kutlanır.
- Çocuk emzirilirken annenin göğsü şişer ve ağrırsa kıl dönmesi oldu denir. Bu durumda kadın Müslüman birinin evine gider un çuvalının üstünde tarakla üç defa saçını tarar. Bu uygulamadan sonra şişler iner ağrılar geçer.

DOĞU ANADOLU BÖLGESİ

ŞEHRİN ADI: ERZİNCAN

KİM SÖYLEDİ: Elmas SAĞLAM (Üniversite öğrencisi)

KİMDEN ÖĞRENMİŞ: Elmas SAĞLAM (Annesi, 42 yaşında, ilkokul mezunu ve ev hanımı)

İNANCLAR:

DOĞUM ÖNCESİ:

- Hamile kadın hayvan ciğeri yememelidir. Yerse çocuğun ciğerleri hasta olur.
- Anne hamileyken çiğ mercimek yerse çocuğun çilli olacağına inanılır.

DOĞUM:

- Yeni doğmuş çocuğun yatağının etrafında kötülükler çocuğa gelmesin diye ip dolaştırılır. Ayrıca urgan, kurşun, sarımsak ve iğne konulur.
- Çocuk kırkı çıkana kadar dışarı çıkarılmaz, günahdır.
- Çocuğa kırk günlük olana kadar su verilmez.
- Çocuğun boyu kısa olmasın diye banyo yaptırılırken, boynundan tutulup havaya kaldırılır.
- Doğumunun kırkinci gününde kırk buğday tanesi bir kaba konur. Üzerine kırk kaşık su dökülür. Daha sonra en az kırk deliği olan bir kaptan çocuğun başından aşağı dökülür. Böylece çocuğun kırkı çıkarılır.
- Çocuk ilk doğduğu gün, çok huysuzlaşır nazar değdiği inancıyla kurşun döktürülür.

DOĞUM SONRASI:

- Yörenin kışları ağır geçtiği için, çocuk beline kadar toprak dökülmüş beze sarılır. Bu işlem yapılmadan önce; toprak elenir, fırınlanır,

kullanmadan önce sobada ısıtılır, beşiğin içine konur, çocuk da toprağın üstüne yatırılır. Toprak soğudukça değiştirilir.

ŞEHRİN ADI: SİİRT

KİM SÖYLEDİ: Mehtap ÖZDEMİR (Üniversite öğrencisi)

KİMDEN ÖĞRENMİŞ: Şefika HELVACIOĞLU (Komşusu, 45 yaşında, okur-yazar ve ev hanımı).

İNANCLAR:

DOĞUM ÖNCESİ:

- Hamilelikte anne adayının saçını kestirmesi uğursuzluk sayılır.
- Hamilelikte annenin yüzünde lekeler oluşursa ve doğum yaparken terlediğinde saçıyla silerse, lekenin kaybolacağına inanılır.
- Hamileyken anne, yiyecek bir şey görür ve özenirse mutlaka o yiyecekten tatmalıdır. Eğer tatmazsa, çocuğunun düşeceğine inanılır. Ancak, anne o yiyeceği tadamadığında avucunun içini yalarsa çocuğunu kaybetmeyeceğine inanılır.
- Hamile kadın, kimi çok severse çocuğun ona benzeyeceğine inanılır.

DOĞUM:

- Yeni doğmuş çocuk tek başına bırakılmaz. Çocuğu beklemesi için başucuna süpürge konur. Çocuk yalnız bırakılırsa şeytanın basacağına inanılır.
- Yeni doğmuş bir erkek, bir kız çocuk yan yana gelirse erkek kıza kırk basar. Yani kızın hastalanacağına inanılır.
- Çocuk yeni doğduğunda vücuduna sofraya tuzu sürülür. Böylece çocuğun daha sonra ter kokmayacağına inanılır.
- Kırk günlük olmamış bebeklerin anneleri aynı yoldan geçmez. Uğursuz olarak kabul edilir. Bu uğursuzluktan kurtulmak için karşılaşan iki annenin birbirine kilitli iğne vermesi gerekir.
- Yeni doğum yapmış kadın ikinci ezanından sonra çamaşır asmamalı, kümes yanı ve ağaç altından geçmemelidir. Eğer yaparsa çarpılacağına inanılır.
- Yeni doğum yapmış kadın kırk gün yalnız bırakılmamalıdır. Al basacağına ya da gece ruhani güçler tarafından korkutulacağına inanılır.

- Kırk günlük olmamış çocuklar, eğer akraba değilse kesinlikle aynı evde bulundurulmazlar. Çocukların hasta olacağına, hatta öleceğine inanılır.

DOĞUM SONRASI:

- Yeni doğan çocuğun altı ay tırnağı kesilmemelidir. Eğer kesilirse çocuğun ömrünün kısa olacağına inanılır.

ŞEHRİN ADI: AĞRI

KİM SÖYLELDİ: Ezgi YILDIZ (Üniversite öğrencisi)

KİMDEN ÖĞRENMİŞ: Asiye BALKAR

İNANCLAR:

DOĞUM ÖNCESİ:

- Hamile kadın ayı oynarken izlerse, çocuğunun vücudunun çok kıllı olacağına inanılır.

DOĞUM:

- Aynı gün doğum yapan iki ayrı kadın, bebeklerin ilk kırk günü dolmadan birbirlerini ziyarete gitmezler. Eğer bu kırk gün dolmadan birbirlerini ziyarete giderlerse, çocukların halk arasında "Kırk baskını" diye bilinen bir tür bedensel sakatlığa uğrayacaklarına inanılır.

DOĞUM SONRASI:

- Anne sütü emen bebeğe, "Melekler su verir" diye su verilmez.
- Küçük çocuklara yumurta yedirilirse lal (dilsiz) olacaklarına inanılır. Bu yüzden yumurta yedirilmez.

Sonuç

Ülkemizin birçok bölgesinde ve yöresinde geçmişte uygulanmış ve bazı-
larının halen uygulandığı doğum, doğum öncesi ve doğum sonrası gelenek,
görenek ve inançlar; zamanla bu uygulamalarının bazılarının yararsız
olduğunun anlaşılması, bazılarının da zararlarının olduğunun izlenmesi
sonucu ortadan kalkmaya başlamıştır. Yirminci yüzyıl başlarından itibaren
dünyada başlayan teknolojik gelişmeler ve bilimsel buluşlar ülkemizi de
etkilemiştir. Dünyada ve Türkiye'deki bu gelişim ve değişimin sonucunda
insan yaşamının değeri ve önemi daha iyi anlaşılmalı ve çocuk eğitiminde
geleneksellikten uzaklaşarak daha bilimsel yöntemler kullanılmalı başlan-

mıştır. Gittikçe annelerin eğitim düzeyinin artması ve radyo, televizyon, bilgisayar, gazete, dergi ve kitap gibi kitle iletişim araçlarının yaygınlaşmasıyla özellikle çocuğun ilk yaşlarında birinci derecede rol oynayan annenin çocuk yetiştirme ve eğitimi konusunda kendisini geliştirmesi bu gelenek ve göreneklerden uzaklaşmasına neden olmaktadır. Ayrıca, ülkemizde 1960'lı yıllardan itibaren başlayan köyden kente göç olgusu ve bunun sonucu kalabalık aile yapısından çekirdek aile yapısına geçişte çocuğa ilişkin gelenek, görenek ve inançların uygulanmamasında önemli bir etken olmaktadır. Çocuğun yetişmesinde rol oynayan bir hatta iki kuşak öncesi büyük anne, nine gibi aile büyükleri çocuğa ilişkin gelenek, görenek ve inançların uygulanması konusunda ısrarcı olsalar bile özellikle, Türkiye'nin daha gelişmiş bölge ve illerinin şehir merkezlerinde bu uygulamalar en aza inmiştir.

Ayrıca, çocuk eğitimindeki bilimsel gelişmeler, geleneksel çocuk yetiştirme yöntemlerinin yanlış, doğru ve yararlı yönlerini de anlamamıza yardımcı olmaktadır. Bu gelenekleri bilmek, onların olumlu katkılarından yararlanmak, olumsuz katkıları olduğunu düşündüklerimizin yerine doğru ve yeni seçenekler oluşturmak ve zararlarını yok etmek veya en aza indirmek bakımından önem taşımaktadır.

Ancak, Türkiye'nin değişik bölgelerinde geçmişte uygulanmış ve/veya halen uygulanmakta olan bu gelenek, görenek ve inançların bazılarının temelinde anneyi ya da çocuğu hastalık gibi kötü durumlardan koruma amacı bulunmaktadır; Örneğin; Marmara Bölgesi Çanakkale ilinden derlenen "Hamile iken soğuk su içilmez ve dondurma yenilmez. Eğer yenilirse, çocuğun başında zedelenme olacağı düşünülür." doğum öncesi inancında, anneyi soğuk su içerek kendi ve doğacak bebeğinin sağlığını tehlikeye atmasının engellenmesine çalışılmakta; ya da Ege Bölgesi Manisa ilinden derlenen "Çocuk öpülmez, rengi soluk olur." doğum sonrası bir inançta da çocuğun herkes tarafından öpülmesiyle; özellikle, çocuğu öpen bu kişiler arasında mikrop taşıyan bazı hasta yetişkin kişilerin çocuğa, bu öpme sırasında mikrop geçirebileceği ve çocuğun hasta olup sağlıklı ve soluk bir görünümünün olacağı düşüncesi bulunmaktadır.

Yine Karadeniz Bölgesi Giresun ilinden derlenen "Hamile annenin canının ekşili, acılı yiyecekler çekmesi kız bebekle; tatlı yiyecekler çekmesi de erkek bebekle eş tutulur." doğum öncesi inancında da Türkiye'de erkek çocuğa verilen değer ve önemi göstermektedir. Çünkü bu inançta erkek çocuk tatlı yiyeceklerle, kız çocukta acılı ve ekşili yiyeceklerle eş tutulmaya çalışılmıştır.

Yine Karadeniz Bölgesi Giresun ilinden derlenen “Çocuklara nazar değmemesi için mavi nazar boncuğu takılır.” inancı da halen günümüzde de Türkiye’de çok yaygın olan bir inançtır. Eğitilmiş ve eğitimsiz, kentsel ve kırsal kesimden herkes canlı ve cansız bir varlığı veya nesneyi kem gözlerden yani kötü niyetli kişilerin bakışlarından korumak için değerli ve güzel olan her şeyin üzerine “nazar değmesin” diye nazar boncuğu denilen mavi bir boncuk takmaktadır. Örneğin; çocuğunun, arabasının veya kendisinin üstünde mavi bir boncuğa veya nazar boncuğunu simgeleyen bir objeye rastlanmaktadır. Kalafat’a (1999) göre; mavi renge karşı saygı bütün Türklerde vardır. “Gök” sözcüğü, genel olarak yaşamak, yenilenmek ve gençleşmek anlamını vermektedir. Göz değmesi ile ilgili inançta, mavi renk önemli bir yer tutar. Göz değmesine karşı mavi göz boncuk bir tedbir olarak taşınır. Mavi gözlü insanların gözü baktıkları kimseye dokunduğu inancıyla, aynı renkte boncuk taşımakla, bu göz değmesine karşı korunmuş olacağına inanılır.

Bazı inançların temelinde de her anne ve babanın çocuğuna yönelik iyi beklentiler ve gerçekleşmesini istedikleri arzular bulunmaktadır. Örneğin; Karadeniz Bölgesi Giresun ilinden derlenen “Yeni doğan bebeğin eline iyi huylu olsun ve iyi okusun diye kalem tutturulur.” ve “Çocuk evcil olsun diye göbek bağı dolap ya da sandık içine saklanır, akıllı olması için de okul bahçesine gömülür.” doğuma ilişkin inançlarında ve Marmara Bölgesi Bursa ilinden derlenen “Bebeğin göbeği düştükten sonra okul bahçesine gömülürse çocuğun okumuş, cami bahçesine gömülürse çocuk imanlı, evin bahçesine gömülürse bebek evcil olurmuş.” inancında olduğu gibi.

Ülkemizde, genellikle geçmişte uygulanmış bu gelenek, görenek ve inançlar somut olmayan kültürel mirasımız içinde yer almaktadır. Somut olmayan kültürel mirasımız bize aittir, bize özgüdür. Ayrıca bir toplumda uygulanmakta olan inanç, gelenek ve göreneklerin olumlusu ve/veya olumsuzu da olamaz. Onlar yaşanmıştır ve bize aittir ve bu mirasımızı saklamamız, aynen korumamız ve müzelememiz de gerekmektedir.

Somut olmayan kültürel miras saklanırken ya da korunurken; miras içinde yer alan bir oyun oynanarak ya da kaybolan bir el zanaatı gösterilerek korunabilir. Bunun için, 1) İlgili yörelerde halen yaşayan ve geçmişte bu uygulamaları görmüş, yapmış, kısaca yaşamış insanlardan edinilen bilgiler derlenerek saklanabilir. 2) Halen yapılmakta olan uygulamalar, fotoğraflanarak ya da kameraya kaydederek saklanabilir. Bu durumda da büyük bir zorluk yaşanabilir. Çünkü, Türkiye’nin değişik bölgelerinde ve illerinde uygulanmış ya da halen uygulanmakta olan çocuk yetiştirmeyle ilgili bu uygulamaların okulun açılış tarihi gibi belli bir zamanı yoktur ki kolayca fotoğraflansın ya da kaydedilsin. Belki burada yerel yönetimlere iş

düşmektedir. Yerel yönetimler, yöreleriyle ilgili bu inanç, gelenek ve görenekleri bu alanda çalışan kişilerle işbirliği yaparak bu anlamlı törensel uygulamaları kaydedebilir ve arşivlerde ya da halk bilimi müzelerinde saklanabilir.

Kaynakça

- Araz, R. Harput'ta Eski Türk İnançları ve Halk Hekimliği. Ankara: Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 1995.
- Beyazova, U. Çocuk Sağlığı ve Geleneksel Yaklaşımlar. Çocuk Kültürü, I. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi Bildirileri. 406-415. Yayına Hazırlayan: Bekir Onur. Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi, 1997.
- “Fromm, Erich (1972). Hürriyetten Kaçış. (Çev. Ayda Yörükán). Ankara: Tur Yayınları”. Tezcan, M. Türklerle İlgili Stereotipler Kalıpyargılar ve Türk Değerleri Üzerine Bir Deneme. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, 1974.
- Gıl'adı, A. “İslam Uygarlığında Bir Çocukluk Kavramı Var mı? ” III. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi, Dünyada ve Türkiye'de Değişen Çocukluk (Changing Childhood in the World and in Turkey). 105-115. Yayına Hazırlayan: Bekir Onur. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, 2001.
- “Güvenç, Bozkurt (1970). Kültür Kuramında Bütüncülük Sorunu Üzerine Bir Deneme”. Akt. Tezcan, M. Türklerle İlgili Stereotipler Kalıpyargılar ve Türk Değerleri Üzerine Bir Deneme. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, 1974.
- İlbars, Z. “Türk Toplumunda Çocuk Anlayışı ve Çocuğa Bakış”. Cumhuriyet ve Çocuk, Ulusal Çocuk Kültürü Bildirileri. 425-428. Yayına Hazırlayan: Bekir Onur. Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, 1999.
- Kalafat, Y. Doğu Anadolu'da Eski Türk İnançlarının İzleri. Genişletilmiş Üçüncü Baskı. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 1999.
- Nirun, N. ve Özönder, C. “Türk Sosyo-Kültür Yapısı İçinde Adetler, Örfler, Görenekler, Gelenekler“. Milli Kültür Unsurlarımız Üzerinde Genel Görüşler. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını, 1990.
- “Ottoway, A. K. Ç. Toplumsal Kuvvetler, Kültürel Değişme ve Eğitim. Çev: Mahmut Tezcan. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt: 4, Sayı: 1-4”. Tezcan, Mahmut (1974). Türklerle İlgili Stereotipler Kalıpyargılar ve Türk Değerleri Üzerine Bir Deneme. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, 1972.

- Öztahtalı, İ. İ. “Atasözlerinin Halk Kültürü İçerisindeki Yeri ve Bir Durub-ı Emsaldeki Bursa Yöresinde Kullanılan Benzer Arapça Atasözleri”. Bursa Halk Kültürü, I. Bursa Halk Kültürü Sempozyumu (4-6 Nisan 2002) Bildiri Kitabı. Cilt: 2: 573-580. 2002.
- Postman, N. Çocukluğun Yokoluşu. Çev: Kemal İnal. Ankara: İmge Kitabevi, 1995.
- “Shahlar, S. Childhood in the Middle Ages. Londra and New York”. Gıl’adı Avner (2001). “İslam Uygarlığında Bir Çocukluk Kavramı Var mı?” III. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi, Dünyada ve Türkiye’de Değişen Çocukluk (Changing Childhood in the World and in Turkey). 105-115. Yayına Hazırlayan: Bekir Onur. Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları. 1990.
- Taş, H. “Bursa İli ve Çevresinde Doğum ve Çocukla İlgili Gelenek-Görenek ve İnançlar”. Bursa Halk Kültürü, I. Bursa Halk Kültürü Sempozyumu (4-6 Nisan 2002) Bildiri Kitabı. Cilt: 2: 573-580. 2002.

Traditional Customs and Beliefs About Pre-Natal, Birth and Post-Natal Child Development and Education in Turkey

Summary

In general culture is the life style of a group or society. Any society has developed physical and psychological methods about child raising and education. In all regions of Turkey, having children and child raising, which are thought to be a part of cultural identity, include several traditions and beliefs.

The present study is a descriptive field-study conducted from three randomly selected cities in each of the seven geographical regions of Turkey. The present study identifies the traditions and beliefs taken into account in the past and still believed regarding child raising and education before-during-after birth.

The traditions and beliefs believed in the past and still believed regarding child raising and education before-during-after birth tend to disappear because of realizing that some of them are useless and some of them are harmful for child raising and education. the technological developments and scientific inventions in the world from the beginning of twentieth century have also effected our country. As a result of these developments and changes both in the world and in Turkey the value and importance of human lives have been understood and more scientific methods have been used for child education apart from previous traditions. As the mothers’ educational

level increases day-by-day and the as mass communication like television radio, newspapers, magazines, books and internet have become more popular, these help mothers who play an important role especially during the first years of the child to leave traditions and to develop themselves in child raising and education.. Besides, the migration from rural areas to the cities in our country since 1960s and as a result of this decrease in the number of members in the family has an important effect on not taking the traditions and beliefs regarding child raising and education into consideration. Although the respected older family members like grandmothers insist on traditions and beliefs regarding child raising and education, especially in the more developed regions and city centers of Turkey these traditions and beliefs seem to disappear recently. Moreover, the scientific developments in child education will help us understand the false, true and beneficial aspects of traditional child education. Knowing these traditions is of higher importance in terms of getting help from their positive contributions, forming new and true options instead of the ones that are thought to have negative effects, minimizing or removing their harmful aspects.

However, on the basis of some of these traditions and beliefs taken into consideration then and now in Turkey there are parents' positive expectations regarding their children and their future. For instance, the belief about before-birth gathered from Bursa in Marmara Region "If a pregnant woman wants to eat sour bitter food, she is likely to have a girl baby, but if she longs for sweet food, she is likely to have a boy baby" indicates the importance and the value assigned to boys in Turkey as the boys are associated with sweet food. Another belief from Bursa states "if the umbilical cord of the baby is buried in the school, mosque, or a house garden, s/he is likely to be well-educated, faithful, and domestic, respectively.

Additionally, there is a belief about the first nutrition of babies which advises mothers to start feeding the baby after three calls for prayer following his/her birth. According to Beyazova (1997) feeding the baby late was also an accepted approach in medicine but recently it has not been a preferred one as it delays the secretion of the mother's milk.

In Turkey, these traditions and beliefs taken into consideration generally in the past have taken place in the abstract cultural heritage belonging to the oral traditions which are unique to the culture. Besides, it can not be thought that in a society there are not positive and/or negative traditions and beliefs that are taken into account. They have been experienced and belong to that culture and this heritage should be saved as they are and be kept in museums.

However, these traditions and beliefs about child are difficult to record and photograph as they do not have a definite opening time as the schools have. Here, universities, local administrations and civil society associations have to take the responsibility. These institutions can record, collect and put in the archives of folk museums these meaningful rituals by working cooperatively with people studying in this field.